

Издази трипут у месецу и стаје шесдесет гроша годишње.

ГОДИНА

4

1867

ВОИИН

БРОЈ

22

1. Августа

ЛИСТ ЗА ВОИНЕ НАУКЕ ВЕШТИНЕ И НОВОСТИ

изд. и уређ. Драгашевић официр.

Строина правила према тактици (с руског). — Шаспотова пушка. —
Образованост народна стоји у тесној сязи са његовим савршенством
у уметности ратној.

СТРОИНА ПРАВИЛА ПРЕМА ТАКТИЦИ.

Написао М. Драгомиров.

С рускога.

Колико нам је цел да понудимо читаоцима што год, чим би се могли користовати; толико нам је исто, бар с овим чланком, намера, да покажемо и представимо и нашој публици једнога одличитога брата Руса, који је толико чувен са свога зрелог проматрања и дивне пажљивости, коју поклони струци својој у којој је. То је Драгомиров, полковник и професор тактике у учевноме баталиону. Осим више других мисли и дубоких критика његових, споменућемо само његову тактику, коју он написа пре две и по године. Ово је једна између наиваљанијих штуција, која је изишла у ово последње доба; и ми не можемо пропустити да је не препоручимо и нашим друговима, који би имали воље набавити је. Начин излагања мисли здраво му је пријетан; докази, измене и правила сувише јасно и одабрано написана.

Ово неколико речи што његовим делима посве-

тисмо никако није похвала њему, кога нико боље не може препоручити од његових списа; већ ми га само у неким цртама износимо, да би га омилели онима, који би може бити на њега већ наишли, али због прилике нешто касније. — Иначе овај чланак, који ево у преводу дајемо, желели би да је предходник његовој чувеној тактици.

* * *

»Старья погдуки на новий ладъ:«
Стара песма на нов глас.

I.

Има ствари, чиј је појам као устаљен, па тако да се о њима и говорити може што шта; но у ствари није тако: јер се често не утврде толко појмови, колко фразе и речи, које их казују. Ове фразе прелазе из уста у уста, мало по мало промењују се, смисао речи ишчезава из памћења, и остаје један само звук њихов; остаје само одблесак појма: који казује смисао, али је овај, као год и след његова, — већ давно ишчезла.

Узрок овоме немилоче појаву није тешко узнати: у највише је прилика човек лењ да се удуби у мисао толико, да би ако не са свима, а оно бар са главнијим следствима схватио и појмио што год: ово му је врло тешко шта више и заморава га; много му је лакше дакле утубити одблесак мисли, спољни изражај њен, једном речју — фразу. А фразом сијати и пријетно је и корисно: на што дакле мисао, кад је довољна и фраза само? За што би се удудо трудила и ни за шта ломила дворанска глава некоих, кад се и без тога може живити, и то врло добро...

Следи: симпатија према фрази, nelaгодност према мисли — поимљиве су; под једним и истима речима разумеју се савршено разне ствари, и долазе у ред стварања бавилонске куле у мислима: често говорећи мисле да се разуму, произносе једне и исте звуке а у ствари је само акустичко варање, јер при једнаким изражајима сваки разуме своје.

У теорији војнога дела, која се не ограђује никаким плотом формула, као н. пр. математичке, која се казује обичним језиком а нарочито се обзире на човечији здрави разум, сличне ствари врше се редом: све је изражено тако просто, тако поимљиво, све је основано на здравоме разуму — а ко би могао мислити, да није у стању? — ту сваки, дакле може судити и радити колико му снага и воља досеже.

За примерима не морамо далеко ићи: „Шта је то бојни ред?“ Постројење за бој коликог му драго дела: великог или малог. Ово ће вам сваки казати а међу тим назовите колону за јуриш, или каре, или други бојни ред чете или батаљона, — бојним редом, на вас ће викнути сваки из целих прсију и свега гласа. По уображењу већине, са речима „бојни ред“ представља се слика из две одвојене линије с резервом: какви је после тога бојни ред — колона за напад, јуриш? А вратите се к опредељењу бојнога реда, и опет ћу вам с дипломатском тачношћу рећи: „свако постројење војске за бој.“ Има ли овде поима тога, што се говори, да л' је усвојена једна само фраза или мисао, која њој одговара, — о томе нека читалац суди?

Још један пример: „Шта је то позиција?“ Сваки

ће рећи: место, које је бранилац за бој изабрао. А ако је одељење у одреду (detachment) малено, и по томе посело је само гајић какав, село, или и утврђење (а није од пресудна значаја), то у односу на то одељење, нека нам се каже шта је гајић, сеоце, утврђење? Позиција? Не, велим, није то позиција, већ само „одељни месни предмети.“

И ми мислимо да су ови примери довољни да убеде оне, који не верују, — да је фраза свакад испод мисли.

По томе вредно је од времена на време враћати се ка појмима и опредељењима неким, која по видовете, још одавно усвојисмо, и основе им заборависмо. Ама што се каже, ми смо о томе и о томе већ давно говорили и мислили, све је то ништа и на просто се каже воду тући; јер кад дође ствар до дела и примене, тек се тад увиди да дотле познати појмови, нису никако то, већ одблесци и сени њихове.

ШАСПОТОВА ПУШКА.

Написао један члан аустр. артиљеријског комитета.

С немачког.

Ретко је какво питање још тако занимало војнички свет, као ово, што се у последњим приликама прошле године, појави ново ручно метно оружје. И оружје војске са пушкама што се са страг пуне, у данашње доба доиста постаде као „некако ватрено питање.“

Због тога неће неумесно бити да се и ми оба-

зремо на напредак, који у овоме смислу учинише друге европске државе; а посебице пак хтели би сад штогод да речемо о кораку који ове нове пушке, учинише у Француској.

Између свију европских држава највише је Француска мотрила на аустријско горко искуство, — и нагло реши да се целој војсци њеној набави ово оружје, што се с трага пуни. Како је озбиљно Наполеон ово схватио, најбоље се види из превелике брзине, с којом ову мисао разумеде и похита да је изврши; министарски предпис од 11-ог Јула 1866 г. одреди централну испитну комисију која ће одредити с каквом ће се системом пушака пешадија француска наоружати, и већ 30-ог Августа царски декрет савршено уведе ово ново оружје у све пешачке трупе, — покрај свију махна, које комисија као неуклониве при овим системима налажаше.

Комисија је предлагала ове пушке:

1. Једну што се с преда пуни од 0.0115 метра (5.24 линије V. М.) калибар.
2. Шаспотову пушку, што се са трага пуни.
3. Једну пушку исте системе, но коју преправи капетан Плимерело.
4. Пушку, коју направи ђенерао Фаве.

Прву споменуту пушку комисија и без икакве пробе одбаци, јер овака оружја, по необоривој истини — у правој тренутку борбе имају грдне махне спорог пуњења. Исто тако и ђенерао Фаве повуче се са својом пројектованом пушком, по што се још одмах у почетку показала, да је здраво опасна при самоме избацавању. Комисији још останаху две

пушке, једна је Шаспотова, а и друга је његова само ју је Плимерело нешто изменио; права Шаспотова пушка одговори савршено захтевањима ратним, јер и после 150 метака беше чиста још и могла се употребити; Плимерелова пушка пак после 20 метака савршено више не вреди, због јаке прљавости.

После овога испитивања, сравњивали су непромењену Шаспотову пушку у односу на вероватноћу гађања, са садашњом француском пешачком пушком и нашло се, да права Шаспотова пушка даје 40 процента погодака у таблу једну на даљини 400 метра (570 кор.); док међу тим тек 20 процента погодака (на истој даљини) даје ова друга пушка. После, пуцаше из фронта против нишана, који бејаше 200 мет. (285 кор.) далеко; овде је сваки човек по 10 пути у минути испалио, — а доби се 50 процента погодака. На жалост за сопствено наше уверење ми немамо нити слику нишанске табле, нити иначе дата из којих би могли измерити каква тачност бејаше.

Конструктор те француске пушке, **Антоније Шаспот** главни контролор војничке оружнице у Парису, има већ више година како се бави поправком малога оружја; нешто раније предлагао је он пушку што се такође са зади пуни, али у којој вишек барутни не стоји до капсуле за запаљивање; — међу тим садашња његова пушка један само вишек има, јер у самој ствари ова пушка није ништа друго но пруска игњенача у нечем измењена. Отворање и затворање цеви врши се помоћу затворајућег комада А (слика 1) који се*) напред и назад

*) Слика ће доцније доћи.

помиче у пробушеноме стражњему делу једне за-
вртке; кад је цев затворена тад полуга f (сл. 2)
ослања се на узвишење h , које је на стражњему
делу поменуте завртке, — и при пуцању помаже
целоме систему. Ваздухом испуњени крај посред-
ује са ваљком r (сл. 1), који је направљен од
вулканизаног каучука; он се наоди на предњему
делу механизма за затворање око осе иглене цеви
 s ; ова цев при запаљењу барутноме повлачи се
натраг, с тим каучуковити ваљак устукњује и удара
о предњу површину справе кундачне, што цев
затвора; због овога ваљак r (као каучуковит)
увећава свој пресек и на бушне стране цеви при-
тискује, чим се добија ваздухом испуњени простор.
Висина каучуковитог ваљка износи од прилике 5
линија.

Оштар врх челичне игле t (сл. 1) потпаљује ви-
шек, а њу силно у напред покреће увијено перо x ,
по правцу осе цеви. Кад се иглена стрелица натраг
повлачи, затеже се перо, које помоћу једне прсте
справе може застати на цео или половину одмора.*)
Заквачање појединих делова направе, као и намеш-
тање вишека у цеви, разјасни ће се доцније, кад се
буде говорило о пуњењу и избацавању оружја.

Најтачније мере и размере тежинске и конструк-
тивне, ову су:

Пречник шупљине цеви има 0.011 метра (5.011
линије), четири жлеба: ширине су равне пољима;
дубоки су $\frac{1}{3}$ м. м. (4.5 тачке); цео уврт жлеба је

*) Што се код наших пушака зове прва и друга нога — запето и
полу запето стање. Пр. ир.

на 0·55 метра (20·88 пал.) или 3° , 35^1 $43''$. Нешто је шири у пресеку (сл. 1) простор где се вишек меће од ижлебљене цеви; као што рекосмо ово је место ижлебљено и с осталом цеви везује се коничном површином једном; и овде је иста размера која је и између ишупљенога дела завртке и простора где барут стоји. Цела пушка је дугачка, без бајонета, 1·29 метра (48·9 палаца), а тешка је 4·05 килограма ($7\frac{1}{4}$ фуната). Направа нишана досад још није устаљена; при пробању узели су — клап визир и даљина од 225 метара (296 корака) добила је се преко дигнутог нишана; највеће терање њено, које се још са овим нишаном могло добити, то је 1600 метара или 1265 корака. Да би се пушка и као бело оружје употребити могла, служи један бајонет на ворму сабље.

Вишек (сл. 4) се састоји из ваљчаног обвитка *a* (врло танка хартија); чии крајеви прилепљени су један за други. Овај има близу дна свога запаљиву чашицу *b*, која стоји у бакарној кутици *c*, такође за запаљивање; и цело је ово провучено кроз пробушен котурић *d*; бакарна кутица *c* утврђена је за котурић *d* помоћу своје уздигнуте ивице; преко тога котурић је чврсто прилепљен за обавијутак и запаљива чашица заштићена је од спољних повреда шпиглом *e*, која је од чохе или каучука. Још су на дну бакарне кутице две мале рупице, да пропусте пламен из чашице за потпаљивање у вишек, која се прва налази изнад друге, у обавијутку; за местом где се прах меће: долази још и папиринг *f* изнад кога се најузвишенији део обавијутка за вишек скупља, и у шупљину прстена умеће. Место за вишек, чии се

облик и по нацрту вишека може познати, находит се у једном другом, коничном папирном обавијутку, кога се горњи део тура преко обавитка за вишек, и за овај се утврђује.

Пречник је вишека за 2-2 тачке већи од онога код ижлебљене шупљине; дужина је вишека преко $2\frac{1}{2}$ палца. Зрно је тешко 335·99 грана, прах 75·4 грана а цео хитац пак 425 грана. Затворац Шаспотове пушке (сл. 1, у пресеку по дужини), састоји се из три главна дела, а који опет сваки за се одвојену целину образује, ал' при руковању пушком сваки део други потпомаже; ова три дела ово су:

Направа игле за паљене,

направа за затворање задњег дела пушке са обавијутком, и

сам затвор.

(Продужиће се.)

ОБРАЗОВАНОСТ НАРОДНА СТОИ У ТЕСНОЈ СВЕЗИ СА ЊЕГОВИМ САВРШЕНСТВОМ У УМЕТНОСТИ РАТНОЈ.

С Француског.

(Продужење).

Нешто из историје француског народа.

И праоци Вранцуза са оружјем положише темељ величини својој.

Нема сумње да прве породице живеше у пределима, који леже близу високих брда: јер само у таквим местима јестанство развија сва богатства своја, и човек само ту притежава највећи квантум душевне и телесне енергије; ето отуда се шираху народи ка обалама речним и морским.

Гали, од Келтијске расе, давно још сиђоше са гора Скандинавских и населише север Транзалпијске галије, којој ово беху границе: Океан Ђермански, Рајна, Алпи, Средоземско море, Пиринеји, Гаскоњски залив, Атланско море и Залив Кале, који га везује са Њемачким морем. Први обитаоци југа Франције бејаху Акитени и Лизнири, који посташе од Ибераца. Обе расе и на северу и на југу биле су веома ратоволне; али Келти, из расе Септентрионалне, — бејаху још ратничкији. Гали жуђаху за славом, а са свога веровања у бесмртност душе, они презираху и саму смрт; били су изванредно поуздани у се, а у бојевима недостижни јунаци. Њихови сасма прости закони само су познавали снагу за највише право, те није ни чудо што вечито ратоваху.

Њихове најспособније вође родиле се или у устанцима, кад мораше земљу бранити, или пак у силним спољашњим ратовањима, које својеволно често подизаху. Код њих бејаше то слава, умрети на бојноме пољу; то беше узрок што Гали секоше рањенике своје, кад не могаху ићи са војском. У опште, они полагаху заклетву, да ће живети и умрети за своје вође; ту заклетву никад не газеше. Кад каква војвода беше изгубио битку, одмах је се сам убио, да не преживи ову поругу. — Такође они бејаху верни и грађанским наређењима и правилима.

Од нападанога оружја имађаху мач и неку сорту ловачкога копља; браничко им оружје, беше оклоп или панцирска кошуља, шлем и малени штит. Међу тим они иђаху у бој и без овога. Њихова веома проста тактика стајаше на брзини и ударној снази.

WWW.UNLIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Бораху се у једној или у две линије, а на крила постављаху коњицу, која им беше добра и многобројна; бојна кола стајаху у средини и на крилима. Такође они се стројише у врло густе масе — каре, када се служажу штитовима својим. У борбама страховито викаху, и без милосрђа секоше свакоме заробљенику главу, од које оставише само темењачу, која беше најмилији трофеј њиховим потомцима.

Благородство њихово ношаше само бркове, народ пак целу браду. Ово им беше поглавита спољашња разлика.

Године 600 пре Хр. Грци из Фокеје дођоше морем до ушћа Роне, где живљаше један триб (tribus) независних Гала. Грци ту основаше Марсељ (Massilia), који беше варош трговачка, радена и богата; отале они на југ распростираху своју власт и своју образованост. У исто време т. ј. петог века пре Христа, Гали, предвођени Веловезом настанише се на истоку Алпима и у горњим Апенинима: доцније, пређоше у Ђерманију, са Сиговезом.

Мало више од сто година после, Кимври, који су једнога порекла са Галима, опустеше Галију: и оченавши се о Ђерманију они отераше Гале на југ у земљу Лигура. Они се дељажу на трибе, које Римљани зваху pagi.

Гали, вазда ратовољни, пређоше да се бију у Грчку, Мађедонију и Тракију, па ђа и до среде Мале Азије. На 390 година пре Христа они опустеше Италију и бише за неколико месеци господари Риму, као што смо то већ казали.

Кад оболни народи нападоше насеобине Мар-

сељске и њихове вароши опседоше, онда њихова богата главна варош заиста и доби помоћи од Римљана, који притрчаше да је одбране, под заповешћу конзула Опимија. Године 125 пре Христа исти триби опустошише земљиште марсељско које мољаше за посредовање римско. Консуо Флавије победи плачкаше; али заштитници не оставише земљу галску, но основаше једну насеобину, које Аикс беше прва варош.

Кимври више пута покушаше да опусте земље римске; напоследку године 107 пре Христа сукобеше се са леђионима римским у великој битци код Оранжа, где их победише, и побише на 280.000 бораца; одатле одоше у Шпањолску коју цеђаху за три године дана.

Вративши се у Галију, ови исти варвари беху побеђени у околинама Аикса, год. 107 пре Христа, од консула Марција, који полете из Рима да их растури. Четрдесет и пет година касније, Цезар пође на Гале, на челу своје војске; он покори и растури све народиће варварске, који се одупираху његову ходу и пређе у Загорску Галију где у једној иеди тој битци уништи 250.000 Гала. Постав господарем земљи он наими све ратоборне вође за службу републици, и направи леђион коме даде име шевин леђион (Alauda) јер сви солдати ношаху ка' символ слику шеве на шлему е да би се тим исказала живост и смотреност које је особито у крви Галима.

Образованост римска корак по корак превлађиваше све старе обичаје, и Гали је платише својом слободом, коју изгубише, разделењем своје земље на мале трибе, а противнике између се.

Галија беше римска више од четири и по века, напредујући у образованости, и трудећи се све већма да обради уметности и књижевност; али године 406, њу опустеше Вандали, Свеви и Алани, који пређоше Рајну и дођоше у Шпањољску, палећи и пустошећи све земље куда пролажаху.

Рим даде земаља Бургињонима, Висиготима и Франкима не би ли одбранили Гале, војнике најмљенике, заповедници добијаху одликовања римска. И тек што се царство поче распадати, ове слуге народа кои је био господар земљи, рекоше да су независни и избраше себи најуначније вође. Беху ужасни ратови између народа али Франки победише.

Они се беху оставили ратног триба Немачког, дивљи и разуздани, веома су волели независност, и веома су били сталне воље. Имајући својстава каквих оаш треба за рат, они се увек настањиваху са својим вођима у земљама које су освојили. Народ франчачки подели се у два велика триба који живљаху по обалама реке, **рипуере**, у источном делу Рајне, и **саличке**, који беху најратоборнији и најчеститији. Ови се потоњи покораваху саличком закону за кога мисле да је дело Фарамода, вођа у 418 год. и који је први уписан у списку крајева француских. Закон свештеника римских бога Марса, по имену салијских, за цело је служио за пример саличком закону. Један од параграфа вељаше да само мушки могу бити наследници саличких и освојених земаља.

Из породице Меровинговића, најславнијој из њихнога триба по делима ратнима, избраше франко-салци своје вође, који се одликоваху својом густом

косом; али је војска тако господарила, да они сваком вођи који није достојан да им заповеда, сецијаху главу секиром, која се зваше **Франциска**.

Франки беху најнеизображенији између варвара: они што може бити горе презираху народе које су покорили оружјем и поступаху с њима са највећом нечовечношћу; али за то свима, који ступаху с њима у савез чуваху законе и управу, не намећући им данак у људима и новцу. Њима беше добро са мачем, дугим или кратким копљем и са секиром, и дисциплина им обично беше по римски; сваки туђин само је ли њихов савезник могао је ступити у њихну војску. Они презираху знања, уметности и све што могаше принети њиховој образованости; али беху полудели за правдом и „целомудреношћу,“ жртвоваху се за част, и веома поштоваху веру и свештенике, који, са своје стране, труђаху се да им улију слепо обожавање према краљевима и служитељима цркве. У прва времена занимаху се и земљорадњом, ни тренута не заборавивши на борбу. —

Сви Франки бораху се пешке, и до шестог века они не имађаху ни коњица, ни стрелаца ни праћкаша. Још од тринајесте године своје, већ се вецбаху у руковању с оружјем; дуга коса њихова вилаје се по ваздуху ка перјаница, а дуги брци падаше им по раменима. Борили су се у Фаланзи, или у Клину или у Кари; при томе покриваху чело и стране са својим разним стројевима у линији заштићеној дугим усправљеним штитовима; ове су правили од обичног дрвета или од ивовине а преко њих превлачуху кожу; — такво им беше то браничко оружје. Нападали су

са неодољивом жестином, а уз то још се ужасно де-
раћу; али врло си их лако могао уплашити каквим
изненадним нападом, а то је могло често бити, до-
год они не имађаху резерве да им пазе на логоре и
да позицију бране.

До 17-га века управа војничка бејаше дуговре-
мена; у рату бејаху војводама највише вође из мир-
нога доба.

Освојене земље као и пљачку коцком дељаху из-
међу свију. Дсбијена или наслеђена земља била је
ослобођена од свакога намета и права спахијскога
тако, да су њих сви Франки сматрали за слободне као
и саме себе. Обичај деобе пљачке и добита снагом стече-
нога, престао је тек кад трупе добише уредну плаћу.

После Фарамона дођоше Клодије и више других
изборних кнежева; они господарише готово целој
Галској земљи. Кловије истера и последњег војводу
римскога; 496 год. Код Толбијака победи Свеве и
Немце, и прими Хришћанску веру, која му беше и
вера војсци,

Овај кнез ратник, политичар и законодавац умрѐо
је 511 године. И он се може сматрати као први
прави краљ франачки.

Под Кловијем не бејаше ни закона нити ика-
квог уређења грађанскога: његове војске имађаху
свега 5000 људи, у оно доба кад се попе на престо
у своме трибуту Салнијени. И војска му становаше
близу њега у Паризским или Соасонским околинама, —
како кад му једно или друго од та два места ре-
зиденција бејаше. С почетком пролећа или у при-
ликама светлиим, све се трупе скупилаху у један

логор, који су звали Марсов логор. Солдат је брзо проћердао свој део, што од пљачке доби, и кад му све несташе, терао је свога вођу да га поведе к новим предузећима и новој добити: јер дисциплина у њих бејаше веома слаба. И Кловије поче жестоко казнити свакога онога, који не поштоваше свога старешину.

Франки још не имађаху устаљених начела тактичних; они се борише више нагонски и по неким извесним искуственим правилима у војничкој вештини.

Ратне машине, с којима се Кловије служио, биле су савршено другаче од старих; он их ја превадио од својих непријатеља, а правеше му их Римљани, које он умеђаше некако привући у своју службу.

Четири Кловијева сина наследише целу Франачку краљевину, коју поделише на четири дела, са стожером у Паризу, којим управљаше Шилделбер.

Ова четири дела бејаху: Остразија на истоку; у њој живљаху Берманци или Франки рицуарски; Невстрија или западна краљевина, насељена саличким Франкима или Римљанима, Бургоњска, и Аквитанија где заповедаху Висиготи Римљанима се зваху, господа, људи слободни и солдати. —

Да би се заштитили слободни људи од злоупотребе власти великих, установише Франки једног великог судију (*mord-dom*) чија реч беше већа од сваког трибунала: њега избираше само народ, у опасним приликама. Такав беше ка' што веле неки писци, постанак кнезовима и управитељима палате, који се у ово доба појављују. (Продужиће се.)